

Конончук А.О.
Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Корягіна А.М.,
кандидат юридичних наук., доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

КРИМІНАЛЬНЕ СУДОЧИНСТВО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану, що триває в Україні, відбулися значні зміни у кримінальних процесах. Відповідні законодавчі зміни мають на меті адаптацію правової системи до нових реалій, що склалися в країні. Однією з основних цілей є забезпечення ефективності та оперативності розслідувань кримінальних справ, а також захист прав учасників процесу.

Першочергові зміни стосуються термінів проведення досудового слідства та судових розглядів. З метою прискорення процесу прийнято рішення про можливість проведення слухань в режимі відеоконференцій. Це дозволяє зберегти правосуддя, навіть за умов обмеження фізичного доступу до судів. Водночас важливою є роль інформаційних технологій у спрощенні процедур та підвищенні їх прозорості.

Воєнний стан вимагає особливої уваги до прав обвинувачених та потерпілих. Незважаючи на кризову ситуацію, гарантії правосуддя залишаються пріоритетом. Важливо, щоб нововведення не порушували основні принципи справедливості, а натомість сприяли їх зміцненню в умовах війни. Це передбачає необхідність дотримання стандартів захисту прав людини у всіх етапах кримінального процесу [1].

Застосування теорії стійкості до аналізу кримінальних процесів під час воєнного стану дозволяє зрозуміти, як система може адаптуватися до нестабільних умов. Теорія стійкості передбачає, що система повинна бути гнучкою і готовою до змін. Це означає, що кримінальна юстиція в Україні має швидко реагувати на виклики, зберігаючи при цьому основні функції правосуддя.

Підтримка міжнародної спільноти є важливим елементом в забезпеченні стійкості кримінальних процесів. Співпраця з міжнародними організаціями дозволяє Україні отримувати необхідні ресурси та експертну допомогу. Це, в свою чергу, сприяє підвищенню довіри до правосуддя та забезпечує дотримання міжнародних стандартів у сфері кримінальної юстиції.

Війна в Україні суттєво вплинула на всі аспекти суспільного життя, зокрема на кримінальні процеси. Відповідно до частини 3 статті 7 Кримінального процесуального кодексу (КПК), зміст та форма кримінального провадження в умовах воєнного стану повинні відповідати загальним засадам, з урахуванням специфіки, визначеної розділом IX-I цього Кодексу. Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану», ухвалений 14 квітня 2022 року та набрав чинності з 1 травня 2022 року, став основою для необхідних змін [2].

Одним із ключових аспектів є зміни у порядку призначення прокурорів для конкретних кримінальних проваджень. Відповідно до статей 36 та 37 КПК, рішення про призначення прокурора повинно бути оформлене у формі постанови, яка підтверджує наявність його повноважень. Відсутність такої постанови в матеріалах досудового розслідування може призвести до недопустимості доказів, зібраних без законного нагляду прокурора. Це є критично важливим у контексті

воєнного стану, коли виникає потреба у швидких рішеннях та адаптації до нових умов.

У зв'язку з воєнним станом, зміни торкнулися і повноважень слідчих суддів. Якщо слідчий суддя не може виконати свої повноваження, такі функції переходять до керівника відповідного органу прокуратури. Це рішення дозволяє зберегти ефективність досудового розслідування, проте ставить під питання забезпечення прав учасників процесу, адже здійснення контролю за досудовим слідством повинно залишатися незалежним.

Також, згідно з частиною 5 статті 36 КПК, Генеральний прокурор має право доручати досудове розслідування іншим органам у разі неефективності. Це є важливим кроком для забезпечення правосуддя в умовах, коли традиційні механізми можуть бути порушені через обставини війни. Однак таке делегування повноважень вимагає ретельного контролю за дотриманням прав учасників кримінального процесу.

З 25 серпня 2022 року почала діяти нова редакція КПК, яка внесла зміни до порядку освідування осіб. Це включає вимоги щодо проведення освідування під контролем прокурора та за участю спеціалістів, що, з одного боку, покращує умови для захисту прав, з іншого – підвищує ризики зловживань. З метою захисту особистої гідності, закон встановлює, що освідування повинно проводитися особами тієї ж статі, що зменшує ризик приниження [1].

В умовах воєнного стану особливо важливо забезпечити стійкість системи кримінальної юстиції. Застосування теорії стійкості дозволяє оцінити, як система може адаптуватися до нових викликів, зберігаючи функції правосуддя. Проте, необхідно забезпечити, щоб зміни не призводили до зниження стандартів захисту прав людини.

Загалом, війна в Україні вплинула на кримінальні процеси, змусивши правову систему адаптуватися до нових умов. Зміни в КПК стали відповіддю на виклики воєнного стану, проте їх реалізація потребує ретельного моніторингу, щоб забезпечити справедливість і правозахист у критичних умовах.

Висновок, що можна зробити з даного дослідження, полягає в тому, що воєнний стан суттєво вплинув на кримінальні процеси в Україні. Необхідність швидкої адаптації системи до нових умов є викликом, але також і можливістю для покращення правосуддя. Застосування теорії стійкості надає можливість оцінити ці зміни та спрогнозувати подальший розвиток кримінальної юстиції в Україні.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: Закон України від 14 квітня 2022. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. №16. Ст.69. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#Text> (дата звернення: 02.10.2024р.)

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012р .№ 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. №9-10 ,№11-12, №13. Ст.88 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 02.10.2024р.)